

Ungdomars chatt i cyberrymden

Hur influeras individen av sociala interaktioner på Internet?

Katja Danielsson

Dagens ungdomar har växt upp med Internet som ett naturligt sätt att umgås. Kommunikationen sker ofta under anonyma former och forskare diskuterar huruvida det bidrar till positiva eller negativa influenser på individers upplevelse, känslor och beteende. Deindividuationsteorin illustrerar att upplevd anonymitet kan leda till att individer beter sig asocialt. Syftet med studien är att undersöka 1) motivation bakom datormedierad kommunikation 2) vad som kännetecknar fenomenet 3) sociala konsekvenser av anonym kommunikation på Internet. Sex stycken nätaktiva ungdomar intervjuades. Resultaten visar flera, likartade motivationsfaktorer. Anonymitet upplevdes i olika grader som påverkades av var deltagarna rörde sig på Internet samt hur mycket av identitetsuppgifter som förmedlades. En tydlig bild av fenomenet utkristalliserades och det förekom asocialt agerande som kan relateras till deindividuationsteorin.

Key words: Internet, human interaction, anonymous, deindividuation, motivation.

Inledning

Internets utveckling och nya kommunikationsmönster

Carl Bildt, statsminister i Sverige 1991-1994 berättade i en intervju att han använt Internet för att kommunicera med USA:s dåvarande president Bill Clinton. För många invånare i Sverige förknippas intervjun med tillfället då de för första gången blev introducerade till begreppet Internet (Mellin, 2000). Kunskapen om Internet har sedan dess ökat markant och är numera bland annat igenkänt som ett sammankopplat nätverk av datorer som växer för var dag. Ursprungligen använt av vissa forskare och statstjänstemän och idag, 13 år senare, uppskattningsvis använt av 750 miljoner människor världen över. År 2005 hade nära 80 % av befolkningen i Sverige tillgång till Internet i hemmet. (www.glreach.com; www.pts.se). Sjunkande priser på såväl hårdvara som mjukvara, mer användarvänliga gränssnitt och datorer i skolan är de främsta skälen som angetts till den snabba utvecklingen i Sverige. Idag fungerar många svenska hem som en informations- och kommunikationscentral (Ilshammar & Larsson, 1997).

Dagens ungdomar är den första generationen som på riktigt "växer upp digitalt" som en effekt av förändrade kommunikationsmöjligheterna (Wartella, O'keefe B, & Scantlin, 2000). TV-tittandet minskade för första gången hos svenska 14-åringar år 2002 till fördel för datorskärmen (Sandelin, 2003). Svenska barn chattar mest i världen och har fler e-postadresser än barn i andra länder. I åldersgruppen 13-16 chattar 9 av 10 ungdomar och var fjärde har någon gång träffat någon på riktigt efter att först ha lärt känna personen på Internet. Detta framgår av den hittills mest omfattade studien om barns och ungdomars liv på Internet (SAFT-Studien, 2002).

Ungdomar är även den grupp som anses vara snabbast på att ta till sig ny kommunikationsteknik (www.wikipedia.org). Stald (2002) menar dock att det inte finns skäl att kalla förändringen av kommunikationsmönstret för någon revolution i sig. Generellt så adapterar och integrerar barn "digital media" som Internet in i deras vardagsliv i en konstant process av att testa användbarheten, få erfarenhet och tillgodose behov i situationen. Hon hävdar vidare att basanvändandet av media, som motsvarar de grundläggande kulturella och sociala behoven för ungdomar handlar om behov av att bli underhållna, att få utbyte av information och att kommunicera socialt (Stald, 2002). Kommunikationen sker främst på olika mötesplatser på Internet.

Det finns tusentals olika virtuella mötesplatser som exempelvis så kallade "chattrum" och "communitys" på Internet (Cummings, Butler, & Kraut, 2002; Kraut, Lundmark, Patterson, Kiesler, Mukopadhyay, & Scherlis, 1998). Medlemskap eller tillfälliga besök i dessa ökar i popularitet och är några av de mer frekventa sociala aktiviteterna bland yngre användare idag. Funktionerna mellan olika typer av elektroniska forum skiljer sig något åt men gemensamt för dem alla är att kommunikationen är textbaserad. Ett community utmärks av att det krävs ett medlemskap och att alla medlemmar har en egen sida innehållande valda personliga uppgifter, gästbok och eventuell bild. På ett klassiskt chattrum loggar användaren in sig med ett valt användarnamn och får då tillträde till en ständigt pågående social interaktion.

Den interpersonella kommunikationen bedrivs ofta under anonymitet. De individer som emellertid väljer att delta i exempelvis ett chattrum eller community under sitt "riktiga jag" tenderar likväl att uppleva anonymitet. Personens agerande kan lätt försvinna bland hundra, eller tusen andras. Användaren upplever även ökad anonymitetskänsla i interaktion med människor från andra städer, länder eller i miljöer personen vanligtvis inte besöker (McKenna & Bargh, 2000).

Icke-fysisk dialog och anonymitet

Anonymitet kan definieras som "the condition of not being identifiable to the other person" (Bargh & McKenna; hämtat från Derlega & Chaikin, 1977, p. 109). Korrespondens under anonyma förhållanden kännetecknas av att användare presenterar sig under ett pseudonym i form av ett smeknamn, symbol eller ett alias. I takt med Internets expansion har enligt Kling, Lee, Teich, & Frankel, (1999) användningen av anonymitet och pseudonym i den virtuella världen ökat, där identitet potentiellt inte behöver vara mer än ett användar-ID.

Forskare diskuterar för närvarande huruvida Internet förbättrar eller försämrar kvalitén på sociala interaktioner. Det har hävdats att frånvaron av fysiska gränser i cyberrymden ackompanjeras av en nedbrytning av sociala band som är påtvingade av traditionella normer och sociala regler. I en elektronisk interaktion skänker detta troligtvis individen en stor frihet från sociala strukturer (Postmes, Spears, & Lea, 1998). Enligt Kling et al. (1999) utmynnar Internetbaserad kommunikation i jämförelse med aniskte-mot-ansikte kommunikation ett skydd som leder till att människor säger och skriver sådant som de under öppna omständigheter inte skulle göra. Flera forskare argumenterar för att detta är positivt då det underlättar för individer att uttrycka sitt rätta jag och experimentera med sin identitet (McKenna & Bargh, 2000; Postmes & Lea, 1998; Turtle, 1995). Det sistnämnda genom att Internet erbjuder den aktiva individen möjligheter att leva ut olika dimensioner av den egna identiteten och pröva nya roller samt framgångsrikt kunna implementera önskade förändringar i sitt självkoncept (Hernwall, 2001).

Anonym kommunikation kan lösgöra människan från isolering som har uppstått av osynlig stigmatisering på grund av sjukdomar, handikapp eller sexuell läggning men även från rädsla att berätta "sanningen" i sammanhang där repressalier annars skulle hindra denna möjlighet (Kling et al. 1999). Andra forskare beskriver motsatta effekter av nätaktiviteter och hävdar att anonym kommunikation kan hindra bildandet av ett ömsesidigt förtroende i en dialog och skapandet av en kulturell och social identitet bland användarna (Bargh & McKenna 2002). Den kan även främja socialt oacceptabla aktiviteter (Dimetriou & Silke, 2003; Kling et al., 1999). En central orsak kan vara att individen är psykologiskt skyddad genom upplevd anonymitet och inte behöver stå till svars för sitt beteende (Zimbardo, 1979).

Skillnader mellan kommunikation och interaktion på Internet och i verkliga livet

Förutom att Internet möjliggör anonymitet för individen saknar även den fysiska distansen någon betydelse i den meningen att individen kan interagera med människor från hela världen. Eftersom fysisk anblick och visuella koder normalt inte är närvarande och en lika influerande faktor i anknytning till vem individen väljer att ta och ha en kontakt med på Internet, läggs istället större vikt vid individens presentation och budskap. I jämförelse med en konversation via telefon eller ansikte-mot-ansikte kan individen även ta all den tid den behöver för att formulera ett meddelande (Sjöberg, 2002). Dunkels (2005) forskningsresultat visar att fler kan komma till tals på Internet i jämförelse med klassrummet. Feenberg (1999) utvecklar resonemanget och argumenterar för att dialoger via Internet ökar kommunikationsförmågan hos studenter som normalt är blyga eller av andra orsaker inte önskar att prata i klassrummet.

Den relativa frånvaron av olika sociala statustecken anses kunna ha en demokratiserande effekt mot bakgrund av att människor inte lägger samma vikt vid social position, ålder, etnicitet och även kön (Kim, 2000). Becker (1996) menar dock att dessa faktorer alltid är essentiella komponenter i mänskliga interaktioner som inte förlorar betydelse i cyberrymden. Enligt författaren är det mer troligt att de istället är element som länkar samman människor på Internet. I förlängningen innebär det personer i stor utsträckning väljer att kommunicera med socialt karakteristiska individer på Internet.

Eftersom kommunikationssättet på Internet är av icke-fysisk karaktär tillåts användaren att föra en dialog utan att behöva röja visuella kännetecken om sin egen person. Användaren kan därmed själv styra vilken personlig information som lämnas ut. Följden blir att individen kan inleda en kontakt från en högre kontrollnivå än i verkliga världen. Möjligheten till kontroll bidrar i sin tur till att personer tar större risker och chanser med vem den väljer att prata med. Kommunikationens utformning kan även leda till att öka individens självförtroende och självkänsla genom att slippa exponera aspekter av egen person som upplevs mindre fördelaktiga (McKenna & Bargh, 2000).

Boyd och Walther (2002) resonerar att socialt stöd på Internet överträffar stöd via ett personligt möte. Det beror enligt författarna på bakgrundsvariablerna anonymitet, utökade möjligheter att uttrycka sig i förhållande till den fysiska världen och mindre risk för att känna sig förlägen eftersom personen inte behöver uppge sin rätta identitet. På Internet behöver inte heller personen känna någon förpliktelse gentemot förmedlaren av stödet. Sassenberg och Boos (2003) anser att begränsad social kontextuell information framförallt alstrar negativa effekter genom att individernas beteende blir mindre starkt orienterat gentemot sociala normer än i verkliga världen.

Castells (2002) hävdar att även om de finns de som menar att Internet inspirerar till nya gemenskaper eller orsakar isolation tycks det vara så att Internet inte förändrar vardagen eller de relationer man har. Däremot kompletteras dessa relationer med nätinteraktion med andra människor. Som en förlängning av hans påstående rapporterade 94 % av deltagarna i en amerikansk studie att de såg Internet som ett viktigt medium att enkelt och snabbt kunna bibehålla och utveckla relationer med vänner (Dàmico, 1998).

Markey och Wells (2002) hävdar dock i sitt experiment om interpersonell perception att individen beter sig annorlunda på Internet än vanligtvis. I jämförelse med traditionella ansiktes- mot-ansikte interaktioner sågs aktörerna i deras undersökning som mer extroverta vilket skulle kunna tyda på en beteendeskilnad mellan agerande på Internet i jämförelse med verkliga livet.

Deindividuationsteorin

Att beteendet på Internet kan skilja sig i flera avseenden från liknande beteende i fysiska interaktioner kan enligt nyare forskning förklaras vara ett resultat av en deindividuationsprocess (Demetriou & Silke, 2003). Deindividuation är ett psykologiskt tillstånd där inre psykologiska begränsningar brister om personer inte uppmärksammas som individer (Festinger, Pepitone, & Newcomb, 1952). Försvagningen av normala restriktioner hos individen kan leda till att människor agerar ansvarslost, mindre altruistiskt och blir mer benägna att engagera sig i antisocialt beteende. Ett deindividuationstillstånd hos individen innebär en minskad förmåga för denne att reglera sitt beteende, reflektera över konsekvenserna av sina handlingar vilket tillintetgör sociala normer. Detta ökar tendensen att reagera på situationsbestämda faktorer baserat på personens nuvarande emotionella tillstånd. Vidare kommer en individ troligtvis bry sig mindre om vad andra tycker om sitt beteende och kan även ha en reducerad medvetenhet av vad andra säger och tycker. Deindividuation kan orsakas av flera faktorer, men upplevd känsla av anonymitet har identifierats som en nyckelorsak (McKenna & Bargh, 2000; Zimbardo, 1979). Normala och välanpassade individer kan således bete sig mer antinormativt under anonyma förhållanden genom att de slipper bli ansvariga för sina handlingar.

På 1980-talet uppmärksammades för första gången att mänsklig kommunikation via datorer skulle kunna skapa anonyma miljöer där användare inte behöver känna till varandras rätta identiteter. Forskare argumenterade redan då för att sådana betingelser troligtvis skulle kunna leda till deindividuation. Trots det potentiellt stora forskningsfältet om kriminellt och avvikande beteende på Internet, har få studier genomförts. Detta anser de engelska forskarna Demetriou och Silke (2003) vara märkligt mot bakgrund av ett stort medialt intresse av fenomenet och en omfattande ökning av nätkriminalitet. Nyligen genomförde forskarparet en studie om kriminellt och avvikande beteende på Internet. Genom att etablera en manipulerad hemsida ville de undersöka om personer som besökte hemsidan med avsikter att ladda ner lagligt material även skulle försöka få tillgång till lagligt och/eller olagligt pornografiskt material när de väl befann sig på hemsidan. Under en period av 88 dagar besökte 803 personer hemsidan. Med hjälp av en spåringsanordning fann forskarna att en majoritet, minst 56 %, som ursprungligen bevisat hemsidan med intentioner att ladda ner lagligt gratismaterial begick kriminella och avvikande handlingar genom att försöka ta del av olagligt pornografiskt material. Resultaten betecknades som häpnadsväckande och diskuterades i termer av deindividuationseffekter där en kombination av lättillgänglighet, lite tid för eftertanke och anonymitet angavs som troliga förklaringsvariabler.

I en omfattande metaanalys har emellertid Postmes och Spears (1998) målat upp en mer komplex bild av deindividuation. I termer av grupsituationer där individen kan anonymiseras och "försvinna i massan" tror forskarna att deindividuation inte nödvändigtvis behöver leda till oetiskt handlande. Vad beträffar nämnda grupsammanhang kan anonymitet förhöja framträdandet av gruppidentitet, och att detta stimulerar grupprelaterat beteende. Ur detta synsätt är förändringen i beteendet som skapats av anonymitet inte fixerat, det kan både utmynnans i pro-socialt eller anti-socialt beteende. Denna faktor sammanfaller med gruppnormen och det beteende som gruppen accepterar. Teorin överensstämmer med resultaten av Markey och Wells (2002) empiriska studie, där individer som var vana besökare i ett chattrum i mycket högre grad blev omtyckta av övriga i rummet, därför att de hade lärt sig "etiketten" som fanns för att bli uppskattad. Således är det möjligt att dra en slutsats att någon form av normbildning av vad som betecknas som en intressant person existerar och att konformitet förekommer på Internet. I rak motsats till Deindividuationsteorin hävdar andra författare att anonymitet genererar positiva effekter i sociala grupsammanhang. Individer som möttes och konverserade sittandes i mörker i en situation där de var anonyma inför varandra, avslöjade fler personliga detaljer av sina liv och om dem själva samtidigt som de fick en positivare bild av varandra än gruppen som möttes i ett upplyst rum (McKenna & Bargh, 2000; hämtat från Gergen, Gergen & Barton 1973, p.p.129-130).

Vad informations- och kommunikationstekniken kommer att ha för långsiktiga effekter för individen är oklart (Kraut et al., 1998). Turtle (1995) belyser att uppkomsten av olika sociala mötesplatser på Internet har förändrat vår uppfattning om gemenskap och var vi finner våra kompisar. Överföringen av sociala forum till den elektroniska världen har skapat ett behov av att förstå beskaffenheten och formen av de interaktionsmönster som är karaktäristiska för Internet. Nedbrytning av specifika traditionella mönster av användning i sociala och kulturella användningsområden borde enligt Turtle (1995) diskuteras. En viktig faktor är hur individen definierar, upplever och påverkas av de förändrade kommunikationsmöjligheterna och nya sociala relationerna. Samtidigt som användningen av Internet ger unga människor många fördelar, kan avsaknaden av etiska gränslinjer på Internet utgöra ett potentiellt hot mot barns utveckling av normer och värderingar.

Svensk forskning om ungdomars vanor på Internet

Möjligheten att umgås kravfritt på Internet utnyttjas av många barn och ungdomar. Anti-socialt beteende på Internet har ökat. Liksom i verkligheten har även cyberrymden både mobbare och mobbade. Fyra av tio svenska barn uppger att de någon gång har blivit hotade på Internet och att ett rått och sexualiserat språk, oftast riktat mot tjejer, har blivit allt vanligare (Sundqvist, 2003). Barnens rätt i samhället (Bris) lade ut en enkätundersökning på Sveriges största communitys och chattrum som riktades till nätaktiva ungdomar där man närmare ville ta en temperaturmätare på det sociala klimatet och förekomsten av mobbing. En tredjedel av de svenska barnen uppgav att de kommit i kontakt med våldsamma sajter, medan mer än 40 % har besökt en pornografisk sajt. Resultaten visar inte att förekomsten av mobbing på Internet är vanligare än i barnens verkliga liv. Dock angav så gott som samtliga att hot, mobbing och personliga elakheter förekommer (Bris, 2001). I rapporten angav dock så gott som samtliga ungdomar att det trots detta vanligtvis råder ett gott klimat på mötesplatserna.

Kända svenska virtuella platser som har designats för ändamålet att vara en miljö där gemenskaper ska kunna utvecklas bland ungdomar är Lunarstorm, Skunk och Play a Head. Tidigare var pojkar mer intresserade av tekniken, flickor av kommunikationen. Detta håller på att förändras. Pojkar börjar liksom flickor i allt större omfattning att använda Internet för kommunikationsskapande (Dunkels, 2005).

Syfte och frågeställning

Mot bakgrund av de stora förändringarna som skett i människors sätt att interagera i och med Internets uppkomst samt vad forskning på området belyser, är det av vikt att studera hur ungdomars beteende, upplevelser och relationer influeras av de nya kommunikationsmönstren. Den här studien syftar därför till att undersöka mellanmänniska samspel på Internet, utifrån individens subjektiva upplevelse och beskrivning för att skapa förståelse för fenomenet ur användarnas perspektiv. Studien har tre övergripande frågeställningar: ”Vad motiverar ungdomar att ha sociala interaktioner på Internet?”, ”vad kännetecknas fenomenet av” och ”vilka är de sociala konsekvenserna av kommunikation på Internet?”.

Metod

Undersökningen syftade till en insikt av vad som händer i sociala sammanhang på Internet. Berörda deltagares beskrivning samt vilka mönster och teman som går att urskilja var centralt, varför en kvalitativ ansats ansågs vara den lämpligaste metoden. Studien var i grunden explorativ genom att målsättningen var att upptäcka fenomen på området och därmed bereda mark för fortsatta studier.

Deltagare

Ett riktat urval nyttjades där deltagarna valdes ut med hjälp av bekanta till personer i författarens umgängeskrets. Författaren har ingen personlig anknytning till deltagarna eller någon i deras familj. Sex ungdomar som uppgav att de aktivt chattar minst två timmar (sammanlagt) per dag, 3 tjejer och 3 killar intervjuades. Åldersspridningen var 14 till 15 år. De var alla bosatta i samma medelklasskommun i Stockholms län men var inte vänner med varandra och hade olika social bakgrund. Valet av deltagare grundade sig på undersökningens inriktning, ungdomars chattande eftersom populationen har växt upp med Internet som ett mer naturligt alternativ för social kommunikation till skillnad från vuxna.

Datainsamlingsmetod

Data införskaffades med hjälp av semistrukturerade intervjuer baserade på för studien relevanta teman vilka genomfördes och analyserades utifrån kvalitativ meningskategorisering. Intervjuerna genomfördes i deltagarnas eller författarens hem och bandades. Eventuella skillnader mellan

tjejer och killar analyserades inte utifrån ett genusperspektiv. Författaren genomförde även viss observation på fältet. Två så kallade communitys, Lunarstorm och Play a Head där en stor del av unga människors sociala kontakter äger rum besöktes. Syftet var att författaren skulle kunna bilda sig en förförståelse för miljön där fenomenet äger rum. I förarbetet ingick ett samtal med Ann Katrin Agebäck, chef på Medierådet som gav intressanta råd och tips om forskning kring studieområdet (2006-03-03). Författaren hade även ett personligt möte med en socionom som arbetar inom polisen med bland annat barn som blivit utsatta på Internet. Personen vill vara anonym men delade med sig av sina erfarenheter på området vilket ytterligare ökade författarens förförståelse på området. Två pilotstudier genomfördes för att kontrollera frågornas relevans.

Databearbetning

Tre frågeområden utarbetas som grund för den aktuella intervjuguiden: (a) Motivation bakom social kommunikation på Internet, (b) Kännetecknande av aktiviteten/fenomenet, (c) Sociala konsekvenser av icke-fysisk/anonym kommunikation vad gäller upplevelse, beteende och relationer på Internet. Utifrån de tre nämnda huvudkategorierna sorterades olika utdrag in ur intervjuerna som bildade gemensamma mönster. Därefter skapades underkategorier och nya begrepp för dessa. Analysen av intervjuerna utfördes induktivt i sex steg med tonvikt på Kvaless (1997) meningskoncentrering och ad hoc. (1) En utskrift av kassetinspelningarna gjordes och det är författaren själv som har transkriberat dessa. I de citat som återges utifrån samtalen, har språket friserats när så varit behövligt med hänsyn till läsbarhet och möjlig förståelse. Vid datatranskribering ansågs två svar från två respondenter vara oklara varför de kontaktades per telefon för att få klarhet. (2) Ett alternativ till traditionella analysmetoder har använts. För att öka reliabiliteten har två studiekamrater till författaren analyserat datamaterialet för att kunna utkristallisera skillnader och likheter med följande instruktioner. ”Vilken motivation ligger bakom kommunikationen på Internet”, ”vad kännetecknas aktiviteten av”, och ”vilka positiva och negativa influenser på beteende, upplevelser och känslor av anonym social kommunikation på Internet kan utläsas”? Svaren från studiekamraterna har sedan använts som stöd för författarens egen analys. Genom att studiekamraterna inte känner till deltagarnas förhållanden ökar det styrkan och trovärdigheten i studien. (3) Samtliga deltagares svar har fogats samman under respektive frågeområde för att kunna tydliggöra intervjusvaren. (4) Texten har under respektive frågeområde koncentrerats för att komma närmare materialet och intervjupersonernas uttalanden (Kvale, 1997). Koncentratet bestod av citat som representerar det som intervjupersonerna har förmedlat inom varje frågeområde. Varje sammanfattning och material grupperas sedan i enighet med frågeområdena. (5) Innebar en separat analys av var och en av frågeområdena gällande motivation, aktiviteternas karaktär, respektive sociala konsekvenser. (6) Olika teman utkristalliserades och resultaten presenterades med hjälp av tabeller. Flera av dessa teman tangerar varandra och i intervjuerna diskuterades ämnena ibland i en annan ordning än den i intervjuguiden. Samtliga respondenter är representerade med citat.

Procedur

Vid förfrågan om deltagande tilldelades intervjupersonerna detaljerad information om studien och meddelades om att medverkan är frivillig samt att de när som helst kan avbryta sitt deltagande. Intervjutiden var cirka 60 minuter och bandades med intervjupersonernas samtycke. Datainsamlingsmaterialet behandlades konfidentiellt. Eftersom deltagarna var omyndiga diskuterades inledningsvis huruvida målsmans samtycke för intervju skulle införskaffas. Karaktären av frågorna ansågs dock inte så pass känsliga i relation till deltagarnas ålder varför författaren i samråd med auktoriserad lärare på Mälardalens Högskola beslutade att det inte var nödvändigt. Därmed ansågs etiska dilemman överbryggade.

Resultat

Bakgrundsdata, deltagare

Populära mötesplatser på Internet för social intrapersonell- och gruppkommunikation var främst communitys (Citysurf, Lunarstorm, Play a Head) samt chatt och msn. Deltagarna hade nyttjat Internet för social kommunikation mellan 2-4 år och spenderade vid tillfället för intervjun sammanlagt upp till två timmar per dag med att kommunicera socialt på Internet. Intresset för att chatta hade företrädesvis väckts av nyfikenhet och av att någon i kompiskretsen introducerat fenomenet. Samtliga deltagare ansåg att deras konsumtion av Internet för social interaktion var normal för deras åldersgrupp och inom rimliga gränser.

Motivation bakom social kommunikation på Internet

Genom att använda Internet för social kommunikation finns kompiskretsen och potentiellt nya kontakter endast några knapptryck bort. Förutsättningar att nå och bli nådd av andra upplevdes därför som stora på Internet. ”Det är massor av folk inne på nätet, man behöver inte ringa runt till alla för de finns ju där” (IP4). Citatet fångar även upp kärnan i samtliga deltagares resonemang kring varför Internet upplevdes vara en bra plats för social kommunikation. På frågan varför gruppen valde att företrädesvis röra sig på ett visst community kan belysas med följande svar: ”Det är kul för alla ens kompisar är medlemmar och man kan träffa nya personer” (IP1); ”De jag känner och har kontakt med är där och det är där man umgås istället för att ringa och man kan prata med fler per kväll” (IP2). Flera av de intervjuade pekade även på möjligheten att upprätthålla nya och gamla kontakter utan hänsyn till geografiska begränsningar som en positiv aspekt av sitt chattande. ”Om du har någon kompis som du träffat på något sommarläger så är det ganska troligt att den personen finns på någon av de stora communitys” (IP1).

Tidsaspekten framgick tydligt ur intervjumaterialet. Deltagarna förklarade att det går åt mindre tid att nå och kommunicera med andra i jämförelse med den fysiska världen varför Internet uppfattades som en effektiv och snabb kommunikationskanal. ”Det är bra att det går så snabbt, man behöver inte prata lika länge” (IP4); ”Man kan komma åt fler kontakter på mindre tid” (IP3). Internets tekniska utformning karaktäriseras även av möjligheten till synkron aktivitet och kommunikation. Det innebär att individer kan prata med flera personer parallellt vilket appellerade deltagarna. ”Man kan prata med många på en gång samtidigt som man gör något annat” (IP4). Över lag upplevdes kommunikationssättet som flexibelt eftersom det tillåter

simultana aktiviteter. ”Man kan svara när man har tid eller om man har tråkigt, när man pluggar eller bara prata lite emellan vad man än gör” (IP3). En deltagare motiverade sitt omfattande chattande med att hon genom flexibiliteten inte kände sig ”låst” vid en enda handling.

Det framgick att chatt i allt större utsträckning ersatt telefonens roll för kommunikation. ”Man pratar knappt längre i telefon som man kanske gjorde förut” (IP6). Två deltagare förde fram att det även är ett mer kostnadseffektivt sätt att umgås med sina vänner. De valde bort kontakt per telefon till fördel för Internet då chattande sågs som ett billigare kommunikationsalternativ. ”Det är billigt att chatta, man behöver inte ringa” (IP1). Flera av deltagarna berättade att de loggade in sig på olika kontaktform så snart de kom hem från skolan. Datorn stod sedan påslagen under stor del av den tid de befann sig i hemmet. ”Man pratar med andra samtidigt som man gör något annat, pluggar eller när man inte har något att göra” (IP4). Citatet illustrerar deltagarnas behov av att så ofta som möjligt vara uppkopplade och nåbara samtidigt som de erbjuds social förströelse i en ständigt närvarande kompis.

Deltagarna rörde sig på olika chattrum och communitys. Valet styrdes av var offline-kompiskretsen befann sig, intresse, personlig identifikation och känsla av tillhörighet. Framförallt chattade deltagarna med personer som de redan hade etablerade relationer med i den fysiska världen. ”Jag pratar mest med mina vänner men även med nya kontakter” (IP2). Internet sågs som en viktig källa för att kunna hålla sig uppdaterad om sociala skeenden i vänskapssfären och därigenom kunna underhålla och vidareutveckla redan etablerade relationer. Internet upplevdes även vara ett sätt att ”hålla koll på vad som händer” (IP4) och menade att ”deltar du inte är du utanför” (IP4) det sociala nätverket vilket gör det svårare att vårda kontakter och vara delaktig i den fysiska gemenskapen.

Den stora variationen av olika communitys och chattrum skänker användare tillträde till olika gruppkonstellationer riktade mot olika personligheter och intressesfärer. Deltagarna såg därför en möjlighet att hitta grupp-gemenskaper som de kunde identifiera sig med, tillhöra och finna normer för. De var således inte endast bundna till den sociala omgivningen i vardagen, som exempelvis skolan. ”Det är lättare att hitta personer som man har samma åsikter som på Internet” (IP1). Hur deltagarna valde mötesplats genom personlig identifikation kan manifesteras av följande motivering: ”Jag brukar vara på Play a Head. Det är bra för den är lite ”hippare” än Lunarstorm och mer min stil, jag bara tycker det (IP3). En annan deltagare identifierade sig istället med just Lunarstorm. ”Jag är mest på Lunarstorm. Personerna där är min stil och det är mer seriöst folk på lunar än till exempel snyggast.com. På lunar kan man prata om vad som händer i samhället och där finns roliga undersökningar och folk bryr sig vad man tycker” (IP1).

Ett känslomässigt motiv att kommunicera på Internet kunde även kopplas till flera av deltagarnas intresse att närma sig det motsatta könet vad anbelangade nya kontakter. ”Jag pratar mest med killar förutom de jag känner. Det känns roligare att träffa killar. Jag vet inte men jag tror att killarna tycker så också. Det blir mer spännande och kul (IP2)”.

En deltagare kände att hon blev mer bekräftad som person och vilket budskap hon hade på Internet i jämförelse med den fysiska världen. ”Man får bekräftelse på ett helt annat sätt. Allt handlar inte bara om vad du har på dig och hur du ser ut utan det är ett kul sätt att mötas då man till exempel kan få kontakt genom något intresse. Jag har ett kort på min hund och så händer det ofta att man börjar prata med någon hundälskare” (IP2).

Enligt en deltagares erfarenhet kunde Internet i vissa situationer fungera konfliktlösande. ”Om man är sur på någon så kanske man inte behöver få en smäll på käften eller någonting utan man kan testa sig fram för att bli sams. Då kan man kanske uttrycka sig lättare på nätet och be om ursäkt eller nåt och då kan toleransen bli högre” (IP5).

Två deltagare förde fram att de kunde ta fler konfrontationer på Internet i jämförelse med den fysiska världen. Den bakomliggande faktorn var att Internet fungerade som ett skydd och att konsekvenserna av att uttrycka sina åsikter därför inte upplevdes som lika stora. ”Man blir modig och vågar mer om man bråkar med någon. Om man bråkar med någon framför sig så kanske man inte säger vad som helst men på nätet kan man säga mer. Man säger inte vad som helst till vissa” (IP4). Vänner i en deltagares vågade i större grad uttrycka sin åsikt när de inte behövde konfrontera henne ansikte-mot-ansikte. ”Det kan vara lättare att säga något överhuvudtaget till någon för man behöver inte se den i ögonen och kan tänka igenom vad man vill säga. Jag har några kompisar som inte vågar berätta om jag sagt någonting som dom känner sig kränkta eller blev arga av till mig direkt utan väntar till att de kan skriva ett mail till mig på msn:en (IP1). Trots att textbaserad kommunikation via Internet kännetecknades av snabbhet och tillgänglighet visar det sistnämnda citatet att det fanns tid till att vara eftertänksam och formulera sitt budskap.

Sammanfattning frågeområde 1.

Intervjuerna åskådliggjorde att en mångfald av motivationsfaktorer låg bakom deltagarnas chattade på Internet. Två kategorier av motivation lyftes fram ur datamaterialet: *Praktiska motivationsfaktorer* och *psykologiska motivationsfaktorer*. Psykologiska och känslomässiga motivationsfaktorer slogs här samman under samma kategori då det visade sig vara svårt att separera begreppen eftersom de gick in i varandra. Olika teman och delaspekter som utkristalliserades ur praktiska och psykologiska motivationsfaktorer frågeområde 1 presenteras i tabellerna 1 och 2 nedan.

Tabell 1.

Praktiska motivationsfaktorer

Teman	Delaspekter
Stor räckvidd till gemenskap	Nära till grupp-gemenskap, nå gamla kontakter, träffa nya kontakter
Kostnadseffektivt Tidsvinst	Snabbt medium, tillåter simultana aktiviteter, flexibilitet

Tabell 2.

Psykologiska motivationsfaktorer

Teman	Delaspekter
Känna tillhörighet Närma sig det andra könet Personlig bekräftelse Vågar ta konflikter	Identifikation, vårda och utveckla relationer, sällskap i vardagen Intresse-gemenskap styr Konfliktlösande

Frågeområde 2. Kännetecknande av social kommunikation på Internet.

Ungdomarnas sociala interaktion på Internet karaktäriserades av att kommunikationen var obunden, icke-fysisk, textbaserad och ibland skedde under anonyma former. Internets oberoende av tid och rum samt avsaknaden av geografiska begränsningar innebar att deltagarna själva kunde styra under vilka villkor kommunikation skulle ske. Med vem, när, hur, i realtid eller vid ett senare tillfälle. Som en deltagare tydliggjorde: "När det gäller Internet behöver man inte svara direkt, man kan vänta några timmar, tänka en dag eller två eller vänta en vecka att svara" (IP5).

På frågan om deltagarna kände sig anonyma på Internet svarade samtliga att möjligheten existerar mot bakgrund av mediumets struktur men att de inte alltid kände sig anonyma. Gemensamt var dock att när de upplevde anonymitet, var det i olika omfattning. Det gick således att hitta en gradering av känslan av anonymitet i intervjupersonernas svar och anonymitet visade sig vara ett vidare och mer komplext begrepp än anonym eller inte anonym. Nedan följer ett par citat som kan belysa hur deltagarna resonerade kring upplevelsen: "Både och, många kompisar vet vem jag är på mitt community och så har jag bild" (IP1); "Jag får känslan av att jag är anonym fast jag kanske inte är det eftersom andra har min e-postadress som man kan spåra" (IP2); "Det beror på var jag rör mig på nätet. På vissa ställen vet många vem jag är och jag har kort på vissa ställen men inte på andra så upplevelsen är väl olika men jag kan såklart välja att vara anonym, Internet är ju anonymt" (IP3). Inskränkande faktorer på anonymitetsupplevelsen var således att ge ut olika typer av person- och identitetsuppgifter. Olika sajters förutsättningar för identitetsigenkänning hade därför betydelse. Det var på ett eller flera utvalda communitys som deltagarna i första hand hade sin sociala bas och där kompiskretsen befann sig. Företrädesvis använde de sin rätta identitet eftersom medlemskap ofta kräver det. Genom en synlig profil kände de sig inte anonyma, eller i mycket liten grad. En personlig sida på ett community med namn, gästbok, bild och personlig information reducerade således anonymitetskänslan. Anonymitetens genererande faktorer som kunde utläsas ur datamaterialet var Internets premisser i sig att kommunicera på, som frånvaro av fysiska gränser vilket i sig reducerade personlig information genom avsaknaden av visuella koder. Även användande av alias ökade anonymitetskänslan. En chattsida, där endast valt alias utan bild utgjorde användarens identitet utåt fick deltagarna att känna sig mer anonyma.

Kontakterna mellan människor på Internet skiljer sig i jämförelse med den fysiska världen i den meningen att användaren har större möjlighet att filtrera kontakter och stänga ute oönskade genom en teknisk spärr, så kallad blockning. "På nätet kan man välja bort de som man inte har samma åsikter som mer än vad man kan göra i vanliga livet så det är väl nog att man har mindre förståelse...att man använder några klick...och så skippar jag dig så jag kan träffa någon annan istället. Det är svårare att göra i vanliga livet eftersom jag träffar personen oftare i skolan" (IP2).

De anonyma faktorerna bidrog till att Internet uppfattades som ett mer kravlöst sätt att kommunicera på i jämförelse med den fysiska världen vilket upplevdes som ansvarsbefriande för deltagarna. Att deltagarna utnyttjade anonyma förhållanden på Internet till att bete sig mer ansvarslöst i kontakter i jämförelse med vad de skulle göra i skolan gick att spåra ur deras redogörelser. Kontakter kunde påbörjas och avbrytas av deltagarna utan större formaliteter. "Det är ju ofta att man spärrar någon utan att förklara varför. Eller att man inte hör av sig om man tröttnat" (IP3). Flera deltagare hade råkat ut för det själva. "Om man tycker att man haft en bra dialog så undrar man ju, och kanske ber om en förklaring, men får man ingen så är det inte mycket att göra fast man tycker det är synd" (IP2); "Det var en kille som jag pratade hela nätterna

med förra månaden och helt plötsligt slutade han att skriva till mig. Jag frågade honom varför men då blockerade han mig. Jättekonstigt. Jag vet ju inte vad jag har gjort fel. Om han är sur över nåt eller bara tröttnat.” (IP2).

Bristen på sociala koder som kroppsspråk i den textbaserade Internetkommunikationen innebar svårigheter för användaren att skaffa sig en uppfattning om andra individer i cyberrymden. ”Man inte får samma grepp om människan och inte har lika mycket att gå på (IP2)” som en intervjuperson uttryckte det. Deltagarna gick ofta på ”känsla” när de bestämde sig för vilka kontakter de ville prata med. ”Egentligen så vet man inte om man kan lita på någon men man känner intuitivt på vad det skriver och så där” (IP2). Genom att inte lika många karaktärsdrag om andra kunde förnimmas på Internet medförde det enligt en deltagare svårigheter att få fram sin personlighet på Internet. ”På nätet blir alla så lika så man får nog inte fram sin personlighet. I skolan tar jag nog mer plats än på nätet. Där får alla mer utrymme som vill det” (IP1).

Rykten förklarades vara lätta att sprida ut på Internet och en deltagare beskrev en typisk kedjereaktion. ”Det är bara att säga nåt skit eller nåt så är det direkt ute och då går det som en kedjereaktion genom vänner. Man kanske inte köper direkt det som sägs på nätet men man blir nyfiken och kanske berättar det för någon annan eller kanske frågar någon annan. Då kanske den andra tror det och så frågar den i sin tur någon annan och så blir det större och större, eftersom man kan sprida informationen snabbt” (IP5).

Sammanfattning av frågeområde 2

Kännetecknande teman och delaspekter som framkom ur intervjumaterialet av frågeområde 2 som beskrev vad som utmärker social kommunikation på Internet presenteras i tabell 3 nedan.

Tabell 3.

Kännetecknande av aktiviteten social kommunikation på Internet

Teman	Delaspekter
Obundet kommunikationssätt	Inga geografiska hinder, ej beroende av tid och rum
Anonym kommunikation	Kravlös kommunikation, ansvarsbefrielse, intuitiv kommunikation
Snabb spridning av information	Ryktesspridning, nyfikenhet, lite eftertanke
Brist på sociala koder	

Frågeområde 3. Influenser av anonym kommunikation på känslor, upplevelser och beteende.

Initialt skänkte frånvaron av visuella koder och anonymitet på Internet deltagarna en möjlighet att kunna släppa fasaden som användes i den fysiska världen och bara vara sin egen person. ”Det är bra att man kan vara sig själv om man vill” (IP3). Samtidigt innebär den icke-fysiska miljön att individer i större omfattning tillåts välja vilka egenskaper som förmedlas i en Internetkontakt i

jämförelse med den fysiska världen. Att kunna presentera sina bästa eller förstärka personliga och utseendemässiga sidor samt kunna utesluta de sämre ansågs vanligt förekommande. ”Det är nog rätt naturligt att man överdriver när man berättar om sig själv. Man vill ju inte visa sina sämsta sidor om man har möjlighet (IP2). Majoriteten av deltagarna tog hänsyn till att åtskilliga användare på Internet överdrev sina egenskaper, delvis mot bakgrund av deras eget beteende. ”De flesta skriver väl att de är lite bättre än vad de är men vissa ljuger om allt bara för att det är kul. Jag brukar överdriva ibland, hur jag är som person eller att jag är starkare och mer populär” (IP2). Det fanns indikatorer på att flera av deltagarna främst ville porträttera upp en bättre självbild. ”Jag kanske inte säger att jag kan vara osäker ibland utan låtsas att jag har jättebra självförtroende” (IP2). Vissa utnyttjade möjligheten att dölja eller överdriva sin sociala status genom att inte förmedla information som antydde sämre social status vilket följande citat belyser: ”När det gäller vilka kläder man handlar så kanske man skriver att man köper de på NK fast man köper vissa kläder på Kapp-Ahl” (IP4). Att ”krydda” egenskaper kunde ibland handla om en medveten marknadsföring av sin person för att inledningsvis nå fler intressanta kontakter. ”En del överdriver, för att få en bra början men sedan kanske man berättar att lite av det här var lite fel” (IP5). Hänsyn till karikatyrer togs. Som en deltagare förklarade: ”Ser någon jätteful eller jättesnygg ut så blir man osäker” (IP4). Samtidigt som Internet möjliggjorde ett sätt att föra fram ett ideal-jag och komma ifrån sin vanliga identitet upptäcktes emellertid sprickor i förtroendefrågan. ”Man behöver inte vara sig själv om man inte är nöjd vilket är bra. Nackdelen är att ingen tror på dig” (IP4). Frågor kring falska identiteter berördes återkommande under intervjuerna. Nyttjandet av alias skiftade bland deltagarna där majoriteten använde alias i mindre omfattning och ingen sade sig någon gång utgett sig för att vara en helt annan person. ”jag skulle aldrig gå ut och låtsas att jag är tjej fast jag är kille, det gör bara snuskiga och töntiga personer” (IP 6). En deltagare använde sig dock av andra identiteter med syfte att kunna ta reda på information utan att behöva ge sig till känna. ”Jag misstänkte att en kille jag var tillsammans med hade en relation med en tjej på nätet. Jag var nyfiken men visste att hon kände till min identitet så genom ett alias gick jag in på hennes personliga sida för att se om den killen jag träffade fanns i hennes gästbok” (IP2). På frågan hur det kändes att växla mellan identiteterna svarade samma deltagare. ”Man anpassade sig efter vad man ville, ibland för en identitet för ett visst community och ibland för att ingen ska se vad jag gjorde” (IP2). Vidare förklarade personen att alias endast användes för passiva handlingar, som när hon var betraktare. ”Jag har några alias för att gå in på andras hemsidor utan att de skulle veta att det är jag men jag pratar inte seriöst utan att säga mitt rätta namn för då blir det falskt (IP2).

Ansvarsbefrielsen som följde av anonymiteten tilltalade ungdomarna. ”Bra är att man inte alltid måste stå till svars för något” (IP4). Samtidigt var deltagarna medvetna om riskerna att en person potentiellt kunde ha en online-identitet och en off-line identitet. ”Nackdelen är att människor kan bete sig olika beroende på anonymiteten, en person vanligt och en på nätet” (IP5).

Det hände som tidigare nämnts, att deltagarna använde olika alias i cyberrymden, men inte varje dag och framförallt inte vid kontakt med redan etablerade vänner. ”jag pratar som mig själv med vänner, annars blir det falskt” (IP2). En deltagare beskrev att hon vid yngre ålder använde olika alias i underhållningssyfte. ”Man ville kolla runt och låtsas att jag är någon annan eller äldre och det var jätteroligt att personer trodde att jag var någon annan” (IP3). Personen kunde vid intervjutillfället beskriva sitt Internetanvändande som en process där hon mognat i sina kontakter i jämförelse med yngre ålder. Ett ökat intresse av djupare kommunikation hade utvecklats med åren varför hon inte längre utgav sig för att vara någon annan. Behovet av att diskutera lokala händelser medförde att hon övergått från att prata med vem som helst och upplevde sig idag vara

mer intresserade av kvalitativa än kvantitativa kontakter. ”idag vill jag nog mest prata med sådana som betyder något och som man kan lära känna och ha något att prata om” (IP3).

Internet sågs som en kanal för uttryckande av känslor, tankar och åsikter. Deltagarnas berättelser vittnade om att de vid flera tillfällen vänt sig till Internet för att få stöd och råd i olika frågor. Vissa valde att diskutera sina privata relationer och problem med främmande människor på Internet. Främsta skälet var att de inte ville att den närmaste kompiskretsen eller föräldrar skulle kunna få reda på det. Följande citat visar hur kontakter via Internet fungerat som stöd för en deltagare i hans vardag: ”Jag har haft problem hemma. Om jag har bråk med mamma eller nånting kan jag prata med vänner på Internet. Då kan jag berätta allting och få ur mig det och sen så kan jag kanske säga förlåt. Man kanske inte vill berätta alla personliga saker till sina kompisar men man kan berätta dem via Internet och få stöd och råd om hur man kan göra” (IP5). Att kunna tycka till utan att behöva bli kritiserad eller granskad för sina åsikter av människor i närmaste fysiska omgivningen upplevdes befriande. ”Jag behöver inte berätta mina innersta tankar för den som vet vem du är och det kan kännas skönt när man inte vill bli dömd eller stå för något men känner ändå att det måste ut” (IP3). Samma deltagare pekade dock på bristerna med avsaknaden av fysisk kontakt vid behov av stöd. ”Fast ibland vill man ju ha en kram och någon som vet hur jag tänker” (IP3).

Två deltagare berättade att de under anonyma förhållanden på Internet slapp leva upp till omgivningens förväntningar på ens person vilket i verkliga livet kunde upplevas som hämmande. En deltagare förklarade hur hon ibland erfor en positiv känsla av att känna sig som ett oskrivet papper. ”Alla dina kompisar har en bild av dig, men om det är någon som inte vet vem du är kan personen få en ny bild av vem du är” (IP1). Att avsaknaden av förutfattade meningar upplevdes som positivt spårades även i följande citat: ”Det finns nya människor som inte dömer dig efter vad någon annan kan ha sagt. Ingen har någon föreställning vilket nog gör det mer spännande, att man går på ens personlighet, hur den skriver och vad den har att skriva” (IP2). Trots att flera av de intervjuade attraherades av anonymiteten åsyftade de att anonyma förhållanden i den virtuella världen framförallt var ett positivt verktyg att knyta kontakter för personer som hade en svagare ställning i vardagliga sociala sammanhang, exempelvis tystlåtna eller mobbade. ”När du går in på ett community är det ingen som behöver veta att du är mobbad och du kan prata med hur många som helst. Som en tjej i min klass, hon har inte så många kompisar, men på nätet så är hon jättepopulär, bland de populäraste på hela lunarstorm faktiskt” (IP1).

Ur materialet gick det att utläsa negativa effekter av social kommunikation utifrån deltagarnas upplevelser. Flera målande beskrivningar av hur missförstånd lätt kunde uppstå på Internet gavs. ”På msn:en så brukar man skriva kanske hej och sen utropstecken. Men för vissa kan hej med ett utropstecken betyda HEJ så där jättesurt. Jag vet några kompisar som bråkade i flera månader för att dom hade tolkat fel i ett chattprogram. Om de hade suttit framför varandra, som du och jag, så hade det ju inte varit några problem” (IP3); ”samtidigt kan det bli många misstag för att man inte har rätt tonläge eller ansiktsuttryck eller gesterna å så där och” (IP1). På grund av den ökade risken för missförstånd är det lätt hänt att något kan uppfattas som elakt eller mobbing fast det inte är menat så. ”Man kan ju säga något jätteelakt med skämtsam ton och det blir kul men det kan bli fel på nätet för man uppfattar inte tonen där (IP1)”

Vissa deltagare framhöll att det kunde vara svårare att prata om allvarliga saker på Internet då det ansågs vara besvärligare att läsa huruvida den andre var allvarlig eller inte i jämförelse med en dialog ansikte-mot-ansikte. ”Det är ju svårare att diskutera allvarliga saker på nätet för man vet ju inte om de är seriösa på nätet. Någon kan ju tönna sig eller så kanske man inte förstår” (IP2). Det framgick även av intervjuerna att det av vissa upplevdes vara enklare att förklara en angelägenhet både rent tekniskt och med hjälp av kroppsspråk samt få bekräftelse att budskapet

uppfattats korrekt öga mot öga ” Man ser ju inget kroppsspråk och inga toner, bara ord. Det finns ju sådana här blinkgubbar men det är inte samma sak. Man måste tänka sig för att man skriver rätt” (IP1); ”På Internet får du ingen hel bild utan sprickor. I verkligheten ser man hur personen agerar och uppfattar vad man säger” (IP5); ”Jag tror att man behöver se personen för att se känslor och uttryck” (IP3). Ibland kunde det dock vara lättare att prata om känslor via Internet. ”Ibland är det lättare att säga något när man inte behöver titta dem i ögonen som känslor och så” (IP3). Uppfattningen skiljde sig bland deltagarna gällande hur stödjande en anonym kontakt på Internet kunde vara. ”Om det är något som rör mig personligen, så kan det vara skönt att prata med någon som jag känner. Om jag pratar med någon på nätet så kan jag inte vara lika personlig för den skulle inte förstå riktigt vad jag menar eftersom den inte känner mig” (IP1).

En medveten distans till sociala skeenden på Internet fanns trots att en stor del av deltagarnas sociala liv utspelades där. Ett flertal destruktiva sinnesuttryck kunde förnimmas hos deltagarna när de berättade om sina känslor kring anonym kommunikation. Nedan följer ett urval av citat som belyser deltagarnas tankar: ”Man känner sig osäker från början, för man ser inte eller träffar personen och vet inte dennes bakgrund” (IP5); ”Chattar man på msn:en så kan man tänka ibland, den där personen ljuger kanske, det kan ju vara vem som helst.” (IP4); ”Personer kanske svarar på meddelanden och är trevliga men det behöver de ju inte egentligen vara, de kanske spelar (IP1); ”Man kan inte lita på någon direkt (IP2)”; ”Man är nog alltid lite försiktigare när man inte vet” (IP3); ”Nackdelarna är ju att man inte 100 % vet vem man pratar med” (IP2).

Hur påverkad deltagaren blev av exempelvis avbrutna kontakter eller personer som ljuger berodde i allmänhet mycket på vilka känslor och förväntningar personen gick in med när denne inledde ett visst samtal. ”Det beror väl på vilka villkor det är på, om det är någon man vill lära känna. Om det är så att jag bara tänkt prata med personen en liten stund och aldrig mer prata med honom igen så då spelar det ingen roll vad den säger” (IP3). Intervjuerna visade dock att samtliga deltagare, i olika grad påbörjade en ny kontakt på Internet med förbehåll att kommunikationen inte behöver bygga på sann förmedling av information från den andre partens sida. Trots att deltagarna hade låga förväntningar på nya Internetkontakter kunde förtroendet öka successivt ju mer koder som avslöjades om den andre parten i en dialog. ”Man är ju alltid först misstänksam men känner man att man kan lita på någon så blir man öppnare (IP2). Samtidigt tycktes det vara så att besvikelsen och sveket upplevdes som störst om det visade sig att den andre personen inte stämde med förväntan när deltagaren väl hade haft flera chattväxlingar och börjat ”lita” på en kontakt. ”Det var en kille som jag började prata med för att vi hade samma intressen och så snackade vi typ 20 minuter och så skriver han helt plötsligt ”är du kåt eller” och då blir man så besviken när man trott något annat” (IP1).

Medias rapportering om baksidorna med Internet hade skrämmt en deltagare. ”Man vet ju inte alltid om man träffar någon ny om det är samma person som den utger sig för. Det är lite läskigt för man har hört en massa rykten om Internet och så har man läst i metro att flickor på 12-13 år har blivit utnyttjat sexuellt efter att de pratat med folk som dom trott varit annorlunda” (IP3).

Asocialt beteende som mobbing och trakasserier förekom på Internet och en deltagare gav exempel: ”Om du framför din åsikt så kan du bli påhoppad av några som är riktigt elaka utan att ha en aning om vem du är. De kanske skriver att jag har en förälder som är jättesjuk i huvudet eller döende” (IP1). Samma deltagare upplevde sig veta varför: ”Eftersom ingen vet vem du är så får de inte samma förståelse för dig” (IP1). Resonemanget utvecklades ytterligare av en annan deltagare: ”Det är ju lättare att vara elak på nätet eftersom man inte vet vem personen är och kommer att träffa den personen. Jag kan ju i stort sätt säga vad som helst. Det känns kanske taskigt att säga något illa om en person på nätet men inte lika taskigt som om jag skulle träffa den personen” (IP1). En person hävdade att ungdomar löper större risk att bli utsatt för elakheter på

vissa mötesplatser. ”Det beror på var du rör dig, på lunar är människor snällare så det är nog därför jag inte råkar illa ut, där utanför är det annorlunda” (IP1). Ingen ansåg att de själva någon gång mobbat eller direkt varit utsatta av omfattande elakheter som mobbing och trakasserier men alla kände väl igen fenomenet genom kompiskretsen. En deltagare berättade dock att hon blivit lindrigt utsatt. ”Det har väl hänt att jag någon gång blivit trakasserad men inte flera gånger för då är det bara att lämna personen. På de flesta ställen jag är medlem kan man blockera någon så att de inte kan skriva till en. Jag vill gärna ha tryggheten att jag kan göra det om jag vill (IP3).” Två deltagare avvek från uppfattningen att det förekommer mobbing och sexuella trakasserier på Internet och hävdade att det egentligen inte går att bli mobbad eftersom det går att utestänga personer. En baserade det på att kontakten inte låg på fysisk nivå och att anonymitet existerar. ”Man är ju ändå så anonym, de är väl bara att lämna de personerna man inte tycker om och gå någon annanstans, ja bara stänga av dem så är de borta (IP3); ”Jag tycker för sexuella trakasserier så skulle du behöva träffa någon för att kunna bli trakasserad. Annars gör du ett val själv om du svarar på dens meddelande. Det är ju faktiskt bara att ignorera så man kan inte riktigt bli mobbad, ingen kan ju göra något fysiskt mot dig” (IP2).

En deltagare demonstrerade en större tröskel för vad hon tar åt sig av elakheter på Internet i jämförelse med fysiska världen. ”Jag skulle känna mig mer kränkt om jag blev trakasserad i verkliga livet. Där känner folk mig, de vet vem jag är och de skulle sikta på mig som person. Eftersom jag känner mig anonym på nätet så skulle det kännas som om det kunde varit vem som helst i hela cyberrymden” (IP1). ”Det är mycket lättare att vara elak när man är anonym på nätet än när man inte är det. För att det man säger betyder inte lika mycket på nätet som i skolan” (IP1).

Sammanfattning av frågeområde 3

Ur datamaterialet har det gått att lyfta fram en mängd olika sociala effekter på individens beteende, upplevelser och känslor på Internet. Dessa har delats upp i positiva respektive negativa konsekvenser av social kommunikation efter deltagarnas upplevelser.

Tabell 4.

Positiva sociala konsekvenser av anonym kommunikation

Teman	Delaspekter
Identitetsutveckling Ventil för tankar och åsikter Socialt stöd	Fördelaktig presentation, kunna pröva andra roller, vara sig själv
Inga förutfattade meningar Ökad upplevd självkänsla Frihet	Kunna vara sig själv, budskapet styr Vågar säga vad man tycker, lättare att uttrycka känslor

Tabell 5.

Negativa sociala konsekvenser av anonym kommunikation

Teman

Delaspekter

Förtroendelös kommunikation	Osäkerhet, tvivel, misstänksamhet, besvikelse, rädsla
Osocialt beteende	Mobbing, trakasserier, Lögner
Lögner	

Diskussion

Internet skildras i grunden av deltagarna i studien som en virtuell fritidsgård där socialisation och kontaktskapande sker på en plats på Internet i stället för i en fysisk miljö. Sociala roller och relationer påverkades konkret genom skriftlig kommunikation istället för muntlig och kroppslig kommunikation. En liknande bild porträtterades upp av deltagarna hur de sociala interaktionerna ägde rum på Internet och flera motivationsaspekter gick att skönja ur datamaterialet. Internet upplevdes meningsskapande för deltagarna och samtliga beskrev en övervägande positiv ton i det virtuella umgänget. Snabbheten, den låga kostnaden och de tekniska möjligheterna var starka incitament till att chatta i cyberrymden. Deltagarna såg även möjligheter med Internet som annars inte skulle ha funnits, som att behålla kontakter på längre geografiskt avstånd. Den huvudsakliga fysiska motivationsaspekten att kommunicera på Internet var att snabbt kunna sätta sig i förbindelse med sin off-line kompiskrets, precis som Stalds (2000) tidigare studier visat. Deltagarnas psykologiska motivationsaspekter bottnade i ett behov av att socialisera, få bekräftelse, våga uttrycka sina åsikter och närma sig det andra könet vilket stämmer med resultat från andra studier (Stald, 2000). Deltagarna såg Internet som ett självklart sätt att dagligen nå sin kompiskrets. Att välja bort Internet skulle för deltagarna vara att välja bort gemenskap eftersom en stor del av deras sociala liv utspelar sig där. Är du inte med är du utanför. Således har Internetkommunikation även betydelse för utvecklandet av relationer i den fysiska gemenskapen. I och med att Internets struktur inbjuder till individuell flexibilitet framkom en mångfald olika motivationsaspekter bakom kommunikationen fram vilket gjorde det omöjligt att i studien resonera kring samtliga bakomliggande individuella motivationsaspekter varför vissa valdes att inte lyftas fram ur datamaterialet.

Merparten av deltagarnas relationer på Internet var sprungna ur ett fysiskt möte och det upplevdes fortfarande viktigt med fysisk kontakt för att kunna få en hel bild av en annan person. Intresseväckande var att deltagarna ofta gick på intuition när de bestämde sig för att inleda ett samtal med en ny kontakt på Internet. I vilken omfattning intuitiv kommunikation sker, varför, och i vilka situationer samt vad det ger för sociala effekter skulle kunna vara ett intressant forskningsområde. Deltagarna skiljde mellan verkliga och virtuella kontakter där kontakterna som etablerades på Internet rankades lägre än de som skapats via ett fysiskt möte. Det var dock inte mediet i sig som avgjorde kvaliteten på kommunikationen utan relationens placering i det personliga nätverket.

Det framkom att Internet kunde uppfattas som både konfliktlösande och konfliktskapande. En svag länk i Internetkommunikationen var enligt deltagarna den ökade risken för missförstånd genom en svårighet att ibland tolka budskap enbart med hjälp av textbaserad kontakt. Deltagarna hade erfarenheter av att den typen av missförstånd alstrat svåra konflikter bland vänner. Samtidigt lyftes Internets konfliktlösande egenskaper fram genom möjligheten att kunna diskutera igenom oenigheten på Internet utan att löpa risk för fysiska angrepp i stundens hetta.

Det sistnämnda kan kopplas till Kling et al. (1999) studie som bland annat pekar på att många Internetanvändare känner sig trygga och vågar ta konflikter på grund utav avsaknaden av fysisk kontakt. Möjligheten att i lugn och ro kunna skriva ner sina känslor på datorn utan att behöva se den andre personen i ögonen upplevdes positivt av flera deltagare. Resultatet harmoniserar med flera studier som framhäver detta som övervägande positivt, framförallt för mindre utåtriktade individer (Dunkels, 2005; Sjöberg, 2002).

Majoriteten av användarna hade inte för vana att nyttja falska identiteter på Internet. Däremot medgav så gott som alla att de medvetet inte brukade vara helt ärliga i sin självpresentation. Ofta uteslöt man egenskaper som ansågs mindre fördelaktiga och överdrev andra. En deltagare hävdade "att det är en del av spelet" (IP4) och något en användare måste räkna med. Vissa forskare hävdar att möjligheten att experimentera med sin person är positivt och utvecklande för individen (Hernwall, 2001; Turtle, 1995) medan andra lagt tonvikt på att Internetkommunikation främst hindrar förtroendefulla relationer (Bargh & McKenna, 2002). Studien indikerar att etiketten att överdriva egenskaper kan skada uppbyggnaden av tillit människor emellan mot bakgrund av att deltagarna i intervjusituationerna ofta påpekat att det är svårt att lita på andra människor på Internet.

Intressant var deltagarnas redogörelser för de stora skillnaderna mellan olika mötesplatser där risken att drabbas av exempelvis sexuella trakasserier är avsevärt större på vissa mötesplatser beroende på seriositet, inriktning och vilken typ av människor som besöker mötesplatsen. En parallell kan dras till den fysiska världen där du löper större risk att bli misshandlad på Stureplan i centrala Stockholm än i Haparanda.

I intervjusituationerna har det varit upp till deltagarna själva att definiera anonymitet. Eventuellt hade det varit en fördel att mer specifikt definiera begreppet för deltagarna i syfte att undvika missförstånd vad gäller litteraturens syn på anonymitet och vad deltagarna upplever att begreppet står för. Å andra sidan har det varit deltagarnas upplevelser som varit i fokus i studien. Intressant var att deltagarna gav uttryck för att de upplevde anonymiteten i olika grader. Anonymitetsbegreppet var därför mer vidsträckt och komplext än väntat och sammanföll inte med litteraturens mer snäva definition av begreppets innebörd "the condition of not being identifiable to the other person" (Bargh & McKenna; hämtat från Derlega & Chaikin, 1977, p. 109). De mer eller mindre upplevda anonyma förhållandena på Internet upplevdes främst gagna individer som har en mindre stark social position i verkliga livet. Exempelvis mobbade, vilket kan kopplas till tidigare studier (McKenna & Bargh, 1998) som anger att anonymitetsfaktorn på Internet upplevs som fördelaktig av människor med olika former av social dysfunktion. Trots att Internet har en betydelsefull plats i deltagarnas liv är det viktigt att framhäva att deltagarnas redogörelser visar att kvalitén på deras nätrelationer varierade kraftigt. Kommunikationen kan inte betecknas som idealisk för en ungdom där ett steg mot vuxenlivet bör vara lärandet av normer och etiska förhållningssätt gentemot medmänniskor. Internet är i sig värderingsfritt, och som i alla samhällskroppar är det aktörerna själva som skapar moraliska och etiska gränser. Den icke-fysiska miljön på Internet medför dock möjligheten att vara anonym och därmed slippa stå till svars för sina handlingar vilket både intervjuretatsresultatet och litteraturen (Bargh & McKenna, 2002) beskriver som negativt för alstrande av etiska förhållningssätt. Samtidigt utmynnade anonymiteten i att deltagarna i sociala interaktioner på Internet mer vågade säga vad de tycker mot bakgrund att de inte behövde stå till svars för sina åsikter. Anonymitet upplevdes därför som ett skydd där fysiska lagar hindrade intrång.

Asocialt beteende som mobbing förekom enligt berättelser från deltagarna i enighet med Bris (2001) rapport som vittnade om den ökade förekomsten av mobbing på Internet. Dock sade sig ingen själv ha mobbat eller varit direkt utsatt men kände väl igen fenomenet från

vännskapskretsen. Anmärkningsvärt var att två deltagare avvek och menade att det inte går att bli mobbad på Internet eftersom det går att utestänga eller låta bli att svara på elaka meddelanden. Vidare forskning borde genomföras för att utreda om det är ett vanligt förekommande synsätt hos ungdomar och hur det i så fall påverkar deras förhållningssätt till andra människor.

Negativa sociala konsekvenser av social kommunikation på Internet var osäkerheten och bristen på tillit i många kontakter samt medvetenhet inför potentiella falska identiteter. Det är tydligt att det ibland kan råda ett hårt klimat där det gäller att ha "skinn på näsan" och inte ta åt sig så lätt. Flera deltagare vittnade om upplevelser som påvisar att anonyma förhållanden på Internet kan leda till att individer har mindre förståelse för andra människor och att det hindrar människor från att ta konsekvenser för sitt handlande på Internet. Andra destruktiva inslag i Internetkommunikationen som kunde förnimmas var den snabba ryktesspridning som Internet möjliggjorde vilket potentiellt kan skada enskilda individer svårt. Deindividuationseffekter kan vara en tänkbar förklaring till en del av förekomsten av negativa effekter av social kommunikation men datamaterialet är inte tillräckligt vidsträckt för styrka ett sådant samband.

Det finns indikationer på att acceptansen för vad som är kränkande för en annan individ var högre på Internet enligt en deltagares utsago som uppgav att hon skulle känna sig mer kränkt av att bli mobbad i skolan än på Internet. Två av intervjupersonerna ansåg att en person egentligen inte kan bli mobbad på Internet. Huruvida detta synsätt är vanligt förekommande är ovist. Vidare forskning borde genomföras och undersöka hur ett sådant förhållningssätt kan påverka ungdomars sociala liv i framtiden.

Variationen av mötesplatser innebär att användare har möjlighet att hitta likasinnade vad gäller intresse, tankar och åsikter på Internet vilket flera deltagare lyfte fram som en positiv aspekt. En av styrkorna med Internet var enligt deltagarna att de kan välja vilka de vill interagera med. Samtidigt kan differentieringen av mötesplatser innebära en risk för att användare håller sig inom sig intressesfär och endast chattar med likasinnade och därigenom avskärmar sig från människor med andra bakgrunder och åsikter. Becker (1996) påpekade just faktumet att bakgrundsvariabler som kön, etnicitet, social position alltid är betydelsefulla faktorer i mänskliga interaktioner, både på och utanför Internet. En av bristerna med Internetkommunikation kan således vara en sämre utveckling av sociala färdigheter vad gäller att lära sig att umgås med olika personer. Datamaterialet visar att det är lätt att "blocka" individer som av något skäl anses vara olämplig utan att behöva ge en närmare redogörelse för varför. I den fysiska världen finns ingen "blockningsfunktion". Troligtvis "tvingar" istället den fysiska världen människor att i större utsträckning möta olika människor på arenor som skolan eller arbetsplatsen. Internet kan därför öka risken för segregation av mänskliga läggningar och bakgrunder och skapa inlåsning i kultur och tankesätt. Samtidigt innebär Internets räckvidd att människor just har möjligheten att nå och prata med olika typer av människor som de under fysiska omständigheter inte skulle ha kommit i kontakt med. Att sociala statustecken, ålder och ras inte har betydelse på Internet som McKenna & Bargh (2000) argumenterade för kan enligt denna studie ifrågasättas mot bakgrund av att flera av deltagarna vittnade om att både utseende och social bakgrund hade betydelse när de bildade sig en uppfattning om andra användare samt huruvida de valde att svara på en kontakt. Viktiga attribut för att skapa sig en uppfattning av individer i den fysiska världen har sålunda enligt studien kopierats in på Internet.

Undersökningen illustrerar att människor är på väg att förhålla sig till social gemenskap och interaktion på ett nytt sätt. De gamla sociala strukturerna kan komma att vara på väg att föråldras i ljuset av den nya tekniken. Studien stödjer dock inte bilden av social kommunikation som livsförändrande för individen utan fenomenet är snarare en del av det moderna förfarandet att kommunicera och bör istället ses som ett reformerat kommunikationsmönster ur ett generations-

och utvecklingsperspektiv. Som Castell (2002) menar, Internet är en naturlig utveckling och förstärkning av de gamla strukturerna. Med detta synsätt är således Internet inte någon revolution utan ett hjälpmedel att bibehålla redan befintliga relationer.

Studien har fokuserat på en relativt liten population som representerar en viss kategori av Internetanvändare och är därför inte tillräckligt empiriskt underbyggd för att kunna dra några generella slutsatser kring resultaten. Undersökningen syftade inte till att generalisera eller kvantifiera resultat utan snarare till att spegla attityder och beskriva samt fördjupa förståelsen av social kommunikation på Internet. Flera av studierna som författaren har kommit i kontakt med har varit gamla och i vissa fall har de behandlat förstagångsanvändare av Internet. Anmärkningsvärt är att så få studier har ägnats åt Internets sociala betydelse, i synnerhet dagens barn och ungdomars vanor på Internet. Det är framförallt märkligt mot bakgrund av att det är den första generationen som vuxit upp med Internet som ett naturligt medium för kommunikation. Forskning som följer barnens interaktion på Internet över tid vore ett lämpligt forskningsområde för att få en bild av effekterna på deras beteende och sociala utveckling. Det finns för övrigt många aspekter av den datorförmedlade kommunikationen som förtjänar uppmärksamhet och ytterligare forskning. I och med att den tekniska utvecklingen går fort är studier av denna karaktär alltid aktuella.

Referenser

- Bargh, A. J., McKenna, K. Y. A., & Fitzsimons, G. M. (2002). Can you see the real me? Activation and expression of the "thru self" on the Internet. *Journal of Social Issues*, 58, 33-48.
- Becker, J. (1996). The Internet, structural violence and non-communication. *Media Development*, 4. Retrieved January 11, 2007, from The World Association for Christian Communication <http://www.wacc.org.uk>.
- Walther, J. B., & Boyd, S. (2002). *Attraction to Computer-Mediated Social Support*. Cresskill, NJ: Hampton Press.
- BRIS. (2001). *Mobbing på nätet, finns det?*_Stockholm: BRIS. Hämtad 13 november, 2006, från www.bris.se
- Castells, M. (2002). *Internetgalaxen: Reflektioner om Internet, ekonomi och samhälle*. Göteborg: Diadalos.
- Cummings, J. N., Butler, B., & Kraut, R. (2002). The quality of online social relationships. *Communications of the ACM*, 45, 103-108.
- Damico, M. L. (1998, December 7). *Internet has become a necessity*. Retrieved November 12 2006, from CNNinteractive: <http://www.cnn.com>
- Demetriou, C., & Silke, A. (2003). A criminological Internet "Sting": Experimental evidence of illegal and deviant visits to a website trap. *British Journal of Criminology*, 43, 213-222.
- Diener, E., Fraser, S., Beaman, A., & Kelem, R. (1976). Effects of Deindividuation variables on stealing among Halloween trick-or-treaters. *Journal of Personality and Social Psychology*, 33, 178-183.
- Dunkels, E. (2005). *Det finns en stark drivkraft bakom ungas nätkultur*. Hämtad 12 september, 2006, från www.kollegiet.com
- Feenberg, A. (1987). Computer conferencing and the humanities. *Instructional Science*, 16, 169-186.

- Festinger, L., Pepitone, A., & Rogers, R. (1952). Some consequences of Deindividuation in a group. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 47, 382-389.
- Hernwall, P. (2001). *Barns digitala rum: Berättelser om e-post, chatt & Internet*. Doktorsavhandling, Pedagogiska institutionen, Stockholms universitet.
- Ilshammar, O., & Larsson, L. (1997). *Net.wars: Kampen om nätet*. Stockholm: Delsbo
- Kim, J.-Y. (2000). Social interaction in Computer-Mediated-Communication. *Bulletin of the American Society for Information Science*, 26, 15-18.
- Kling, R., Lee, Y.-C., Teich, A., & Frankel, M. S. (1999). Assessing anonymous communication on the Internet: Policy deliberations. *Information Society*, 15, 79-90.
- Kraut, R., Lundmark, V., Patterson, M., Kiesler, S., Mukopadhyay, T., & Scherlis, W. (1998). Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and psychological well-being? *American Psychologist*, 53, 1017-1031.
- Markey, P. M., & Wells, S. M. (2002). Interpersonal perception in Internet chat rooms. *Journal of Research in Personality*, 36, 134-146.
- McKenna, K. Y. A., & Bargh, J. A. (1998). Coming out in the age of the Internet: Identity "Demarginalization" through virtual group participation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 681-694.
- McKenna, K. Y. A., & Bargh, J. A. (2000). Plan 9 from Cyberspace: The implications of the Internet for personality and social psychology. *Journal of Personality and Social Psychology Review*, 4, 57-75.
- Mellin, L. (2000, 9 januari). *Lena intervjuar Carl Bildt*. Hämtad 28 november, 2006, från www.aftonbladet.se
- Postmes, T., Spears, R., & Lea, M. (1998). Breaching or building social boundaries? SIDE-effects of computer-mediated communication. *Communication research*, 25, 689-715.
- Postmes, T., & Spears, R. (1998). Deindividuation and antinormative behavior: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 123, 238-259.
- Sandelin, G. (2003). *Bris.se: Vill rensa i cyberslummen*. Hämtad 12 september, 2006, från www.bris.se
- Sassenberg, K., & Boos, M. (2003). Attitude change in computer-mediated communication: Effects of anonymity and category norms. *Group Processes & Intergroup Relations*, 6, 405-422.
- Silke, A. (2003). Deindividuation, anonymity and violence: Findings from Northern Ireland. *Journal of Social Psychology*, 143, 493-500.
- Sjöberg, U. (2002). *Screen rites: A study of Swedish young people's use and meaning-making of screen-based media in everyday life*. Doctoral dissertation, Department of Sociology, Lund University.
- Sundqvist, E. (2003, 28 augusti). Jenny mobbades- genom datorn. *Aftonbladet*, s. 12.
- Stald, G. (2002). "More reaserch needs to be done" problems and perspectives in research om children's use of interactive media. 15th Nordic Conference on Media and Communication Research. . pp. 47-56. Retrieved from www.nordicom.gu.se
- Turtle, S. (1995). *Life on the screen: Identity in the age of the Internet*. New York: Simon & Schuster.
- Zimbardo, P. G. (1979). *Psychology and life* (12ed.). Glenview: NC: Scott Foresman.
- Medierådet. (2002). *SAFT-Studien 2002*. Hämtad 28 november 2006, från www.bris.se
- Wartella, E., O'Keefe, B., & Scantlin, R. (2000). *Growing up with interactive media: What we know and what we don't know about the impact of new media on children*. Retrieved November 12, 2006, from Markle Foundation: <http://www.markle.org>